

**AKO SA BRÁNIŤ PRED ZASTRAŠUJÚCIMI ŽALOBAMI A ŠIKANÓZNYMI PRÁVNymi ÚTOKMI?
STRATEGICKÉ ŽALOBY PROTI VEREJNEJ ÚČASTI (SLAPP)**

Manuál je určený pre jednotlivcov a organizácie, ktoré sú terčom zastrašovania zneužívajúcimi a neopodstatnenými žalobami a trestnými oznámeniami.

OBSAH	
1. ÚVOD	3
1.1. HLAVNÍ AKTÉRI STRATEGICKÝCH ŽALOB PROTI VEREJNEJ ÚČASTI	3
1.2. PRÁVNE NÁSTROJE A KRITÉRIÁ	4
1.3. ÚČEL STRATEGICKÝCH ŽALÔB PROTI VEREJNEJ ÚČASTI	4
2. PRÁVNA ÚPRAVA EURÓPSKEJ ÚNIE	5
3. PRÁVNA ÚPRAVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE	8
3.1. PREDŽALOBNÁ VÝZVA	8
3.2. ŽALoba NA OCHRANU OSOBNOSTI ALEBO DOBREJ POVESTI	10
3.3. NEODKLADNÉ OPATRENIE	14
3.4. TRESTNÉ OZNÁMENIE	15
3.5. MEDIÁLNE ZÁKONY – PRÁVO NA VYJADRENIE K NEPRAVDÁM	16
4. ZÁVER	18

1. ÚVOD

Strategické žaloby proti verejnej účasti (angl. *Strategic Lawsuit Against Public Participation*, tzv. SLAPP alebo SLAPP žaloby) je všeobecné označenie pre právne nástroje, ktoré sa používajú šikanóznym spôsobom proti aktívnym jednotlivcom za účelom umlčania ich kritiky a zabránenia v ich angažovaní vo veciach verejného záujmu. Možno ich označiť za formu odvetných právnych prostriedkov, ktorými podávatelia chcú zabrániť slobode prejavu vo verejných otázkach a zároveň ochrániť svoje ekonomické aktivity alebo prospešné spoločenské postavenie.

Termín SLAPP sa prvýkrát objavil v americkej odbornej literatúre v 80. – 90. rokoch 20. storočia ako reakcia na rastúci trend súdnych konaní vedených najčastejšie proti občianskym a environmentálnym aktivistom, ktorí mali oproti žalobcom výrazne nevýhodnejšie postavenie. Šikanózne a zastrašujúce konania a právne nástroje nie sú nový fenomén a prvky takýchto konaní nájdeme takmer vo všetkých právnych systémoch. SLAPP je zneužívajúca žaloba alebo iná praktika podaná na súd alebo úrad s cieľom umlčať kritický prejav. Môže ísť napríklad o žalobu manažéra nadnárodnej firmy proti novinárovi alebo aktivistovi s cieľom odradiť ich od svojej práce (napr. v Českej republike sa SLAPP označujú ako „náhubkové“ alebo „roubíkové“ žaloby).

Príkladom použitia súdneho konania proti verejnej účasti je prípad novinárky Daphne Caruana Galizia, ktorá sa ako investigatívna novinárka venovala predovšetkým ekonomickej kriminalite a bola zavraždená v októbri 2017. V čase jej vraždy bolo voči nej vedených [48 občianskoprávných a trestnoprávných súdnych konaní](#), aj zo strany politikov, v ktorých čelila žalobám najmä pre urážky na cti a ohováranie.

Európsky parlament vo svojom [Uznesení](#) 25. novembra 2020 odsúdil využívanie SLAPP na umlčanie alebo zastrašenie investigatívnych novinárov a médií a vytvorenie atmosféry strachu v súvislosti s ich informovaním o určitých témach, pričom vyzval Komisiu, aby predložila návrh na zabránenie týmto žalobám. Európska komisia následne prijala [Odporúčanie](#) 27. apríla 2022 pre členské štáty, aby prijali účinné, vhodné a primerané opatrenia s cieľom riešiť zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti a chránili predovšetkým novinárov a obhajcov ľudských práv pred takýmito konaniami pri plnom rešpektovaní demokratických hodnôt a základných práv.

Táto brožúra opisuje najčastejšie príklady SLAPP praktík, ktoré sa používajú na zastrašovanie aktívnych jednotlivcov a organizácií zapojených do verejného diania a vysvetľuje, akým spôsobom sa môžu proti šikanóznym metódam brániť. Tento návod má za cieľ pomôcť každému, kto sa ocitne v právnom spore proti silnejšiemu súperovi, ktorý vie využiť prostriedky štátneho aparátu alebo disponuje stabilným finančným zázemím.

1.1. HLAVNÍ AKTÉRI STRATEGICKÝCH ŽALÔB PROTI VEREJNEJ ÚČASTI

Žalobcovia – podávatelia strategických žalôb proti verejnej účasti sú prevažne nadnárodné korporácie, ekonomicky úspešní jednotlivci a podnikatelia, verejne činné osoby, ako napríklad vládni politici alebo najvyšší funkcionári vo verejných inštitúciách.

Žalovaní – osoby, proti ktorým smerujú strategické žaloby proti verejnej účasti, sú prevažne verejne angažovaní jednotlivci, ako napríklad: novinári, investigatívni reportéri, blogeri, aktivisti, akademici, občianska spoločnosť, mimovládne a neziskové organizácie.

1.2. PRÁVNE NÁSTROJE A KRITÉRIÁ

Štyri základné kritériá, ktoré sú typické pre zastrašujúce a šikanózne žaloby SLAPP, prvýkrát identifikoval profesor George W. Pring nasledovne:

- Civilná žaloba alebo návrh, ktorým sa žalobca domáha peňažnej náhrady alebo súdneho príkazu;
- Žaloba smeruje proti mimovládnej organizácii alebo jednotlivcovi;
- Žalobca má prepojenie na vládnu moc alebo politické konexie;
- Žalovaný je aktívny v oblastiach verejného a celospoločenského záujmu.

Uvedené kritériá predstavujú základné rámce SLAPP žalôb a v súčasnosti ich môžeme doplniť a rozšíriť o ďalšie kritériá, ktoré sú typické pre strategické konania proti verejnej účasti.

Strategické žaloby v najširšom ponímaní nie sú obmedzené iba na civilné žaloby, ale môže ísť aj o trestné oznámenia, sťažnosti adresované orgánom dozoru a dohľadu verejnej správy, predžalobné výzvy a vyhrážky súdnym konaním, verejné osočovania, diskreditačné kampane a šírenie nepravdivých informácií za účelom poškodenia reputácie a dobrého mena.

Najčastejšie sa vyskytujú v podobe civilných žalôb na ochranu osobnosti fyzickej osoby alebo dobrej povesti právnickej osoby. Existuje pomerene široká škála nárokov takýchto žalôb a najčastejšie žalobcovia žiadajú uloženie povinnosti zdržať sa uverejňovania výrokov (napr. verejného publikovania článkov, videí a informovania o danej veci), verejného ospravedlnenia a priznania finančného odškodnenia a náhrady.

1.3. ÚČEL STRATEGICKÝCH ŽALÔB PROTI VEREJNEJ ÚČASTI

Hlavný poznávací znak strategických žalôb proti verejnej účasti je, že nárok žalobcu nemá žiadnu alebo len minimálnu právnu opodstatnenosť a hlavným cieľom súdneho konania nie je dosiahnutie úspechu v konaní, ale odradenie žalovaného od verejnej aktivity (napr. investigatívnej aktivity, ochranárskej činnosti atď.) a zastrašenie pod hrozbou platenia vysokého odškodnenia v civilnom konaní alebo trestu v trestnom procese.

Žalobcovia sa snažia dosiahnuť viacero cieľov:

- Presunutie pozornosti od obsahu kritiky žalovaného na žalobu, ktorou sa žalobca prezentuje ako poškodená strana;
- Žalovaný je nútený presmerovať energiu a zdroje (ekonomické a ľudské) od príslušného projektu vo verejnom záujme na súdne (prípadne iné) konanie;
- Jednotlivci, mimovládne organizácie a (malé) médiá sa nechajú zastrašiť hrozbou vysokého odškodnenia a súdnych poplatkov. Inicovaním konania proti jednému subjektu zároveň žalobca sleduje úmysel odstrašiť ostatných od vedenia podobných kampaní voči nemu.

2. PRÁVNÁ ÚPRAVA EURÓPSKEJ ÚNIE

Právny poriadok Slovenskej republiky neupravuje zákonnú definíciu strategických žalôb proti verejnej účasti a ani neupravuje osobitné právne nástroje, ktoré by slúžili výlučne na právnu obranu a efektívne zamedzenie takýchto konaní.

Prvá legislatívna ochrana proti strategickým žalobám proti verejnej účasti bola prijatá na pôde Európskej únie v podobe [Smernice Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) 2024/1069 z 11. apríla 2024](#) o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými nárokmi alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami („strategické žaloby proti verejnej účasti“) (ďalej aj „*SLAPP smernica*“).

Ako aplikovať práva garantované smernicou?

Smernica nie je priamo záväzná, ale členské štáty Európskej únie sú povinné uviesť zákony a ďalšie vnútroštátne predpisy do súladu so smernicou do **07.05.2026**.

Smernica je legislatívny akt Európskej únie, ktorý ukladá členským krajinám Európskej únie povinnosť dosiahnuť cieľ sledovaný smernicou a ponecháva na ich voľbe, ako skoncipujú právne predpisy na dosiahnutie príslušných cieľov.

Slovenská republika je povinná zakomponovať opatrenia a procesné nástroje posilňujúce ochranu osôb pred zneužívajúcimi súdnymi konaniami vyplývajúce zo smernice do našej legislatívy. V prípade, že si nesplníme povinnosť včas prebrať smernicu, vystavíme sa riziku sankcie a finančných postihov zo strany Európskej únie.

!!!Povinnosť cezhraničného sporu!!!

SLAPP smernica sa uplatňuje výlučne na zastrašujúce alebo šikanózne konania voči ľuďom a organizáciám, ktoré majú **cezhraničné dôsledky**. Za vec s cezhraničnými dôsledkami sa v zmysle SLAPP smernice považujú konania a spory, v ktorých obidve strany nemajú bydlisko alebo sídlo v rovnakom členskom štáte ako konajúci súd.

Podmienka cezhraničného konania na uplatnenie nástrojov zo SLAPP smernice je značne limitujúca, pretože väčšina šikanózných konaní v Slovenskej republike má účastníkov konania zo Slovenska, a teda z jedného štátu. Členské štáty sú v zmysle SLAPP smernice oprávnené prijať alebo zachovať pravidlá, ktoré sú priaznivejšie pre osoby zapojené do verejnej účasti a môžu napríklad rozšíriť nástroje ochrany proti zastrašujúcim žalobám na všetky vnútroštátne konania. Táto povinnosť im však zo SLAPP smernice priamo nevyplýva.

Komu poskytuje SLAPP smernica ochranu?

SLAPP smernica neurčuje konkrétnych jednotlivcov alebo privilegované skupiny osôb, ktorým je poskytovaná ochrana, ale kľúčovým indikátorom je, aby sa tieto osoby zapájali do verejnej aktivity. V úvode SLAPP smernice sa uvádza, že ochrana sa vzťahuje predovšetkým na novinárov, vydavateľov, mediálne organizácie, oznamovateľov a obhajcov ľudských práv, organizácie občianskej spoločnosti a mimovládne organizácie presadzujúce občianske, politické, ekonomické, sociálne, kultúrne a environmentálne práva, práva v oblasti klímy, práva žien, práva LGBTQ+ osôb, umelcov, výskumníkov a akademikov, pred súdnymi konaniami začatými proti nim s cieľom odradiť ich od verejnej účasti. Nejedná sa však o ohraničený výpočet osôb a právnej ochrany, na základe SLAPP smernice sa môžu domáhať aj ďalšie nezahrnuté osoby, ktoré sa zapájajú svojou činnosťou do verejnej účasti.

Čo sa považuje za verejnú účasť a záležitosť verejného záujmu?

Účelom smernice je poskytnúť osobitnú ochranu všetkým osobám, ktoré čelia zastrašovaniu a šikanujúcim právnym prostriedkom z dôvodu svojej činnosti v prospech verejného záujmu.

„**Verejná účasť**“ je prednesenie akéhokoľvek vyjadrenia alebo vykonanie akejkolvek činnosti fyzickou alebo právnickou osobou pri uplatňovaní práva na slobodu prejavu a na informácie, slobody umenia a vedeckého bádania alebo slobody zhromažďovania a združovania a akékoľvek prípravné, podporné alebo pomocné činnosti, ktoré sú s nimi priamo spojené a ktoré súvisia so záležitosťou verejného záujmu.

„**Záležitosť verejného záujmu**“ je akákoľvek záležitosť, ktorá ovplyvňuje verejnosť do takej miery, že sa o ňu môže oprávnené začať zaujímať, a to v takých oblastiach ako:

- základné práva, verejné zdravie, bezpečnosť, životné prostredie, klíma;
- činnosti fyzickej alebo právnickej osoby, ktorá je verejne činnou osobou vo verejnom alebo súkromnom sektore;
- záležitosti posudzované zákonodarným, výkonným či súdnym orgánom alebo akékoľvek iné úradné konania;
- obvinenia z korupcie, podvodu alebo akéhokoľvek iného trestného činu alebo správneho deliktu v súvislosti s takýmito záležitosťami;
- činnosti zamerané na ochranu hodnôt zakotvených v článku 2 Zmluvy o Európskej únii vrátane ochrany demokratických procesov pred neprimeraným zasahovaním, najmä boj proti dezinformáciám.

Aké konania sa považujú za zneužívajúce a brániace verejnej účasti?

Účelom smernice je vytvoriť právne nástroje a mechanizmy, ktoré poskytnú efektívnu právnu obranu pre osoby, ktoré sú zastrašované neopodstatnenými súdnymi konaniami pre svoje aktivity vo veciach verejného záujmu. Účelom týchto konaní nie je úspešné uplatnenie žalovaného nároku, ale vytvorenie psychického a finančného tlaku na aktívnu osobu s cieľom donútiť ju prestať sa venovať verejnej účasti.

„**Zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti**“ je súdne konanie, ktoré sa v skutočnosti nezačína s cieľom uplatniť alebo vykonať právo, ale ktorého hlavným zámerom je zabrániť verejnej účasti alebo ju obmedziť či sankcionovať a v ktorom sa často využíva nerovnováha moci medzi stranami a uplatňujú sa neopodstatnené nároky. Ukazovateľmi takéhoto zámeru môžu byť napríklad:

- neprimeraná, nadmerná alebo zveličená povaha nároku alebo jeho časti vrátane neprimeranej hodnoty sporu;
- existencia viacerých konaní iniciovaných žalobcom alebo pridruženými stranami v súvislosti s podobnými záležitosťami;
- zastrašovanie, obťažovanie alebo vyhrážanie sa zo strany žalobcu alebo zástupcov žalobcu pred konaním alebo počas neho, ako aj podobné správanie žalobcu v podobných alebo súbežných veciach;
- použitie procesných taktík v zlej viere, ako je spôsobovanie prieťahov v konaní, podvodné alebo zneužívajúce taktizovanie pri výbere jurisdikcie (konajúceho súdu) alebo ukončenie konaní v neskoršom štádiu konania v zlej viere.

Na aké konanie sa uplatňuje smernica?

Smernica sa vzťahuje na všetky veci občianskoprávnej alebo obchodnoprávnej povahy cezhraničnými dôsledkami, ktoré sú predmetom občianskeho súdneho konania, vrátane konaní o neodkladných a zabezpečovacích opatreniach.

Na aké konanie sa neuplatňuje smernica?

Smernica sa nevzťahuje na daňové, colné, správne konania, na zodpovednosť štátu za konanie alebo nečinnosť pri výkone verejnej moci, trestné konania a rozhodcovské konania.

Procesné záruky

Smernica obsahuje konkrétne procesné nástroje, ktoré majú členské štáty zapracovať do svojich právnych poriadkov, a tým zvýšiť ochranu dotknutých osôb pred šikanóznymi súdnymi konaniami.

Osoby, proti ktorým bolo začaté konanie z dôvodu ich zapojenia do verejnej účasti, majú mať nárok požiadať o:

- **Preddavok.** Súd môže požadovať od žalobcu zloženie preddavku na odhadované trovy konania. Týmto opatrením sa zabezpečí pokrytie finančných nákladov žalovaného v súvislosti so súdnym konaním.
- **Bezodkladné zastavenie konania.** Členské štáty majú zabezpečiť, aby súdy mohli po náležitom preskúmaní zastaviť konanie z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti nároku SLAPP žaloby v čo najskoršom štádiu konania. Proti rozhodnutiu o bezodkladnom zastavení konania musí byť prípustné odvolanie.
- **Nápravné opatrenia proti zneužívajúcemu súdnemu konaniu.**
Priznanie náhrady trov konania: členské štáty majú zabezpečiť, aby bolo možné žalobcovi, ktorý začal zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti, uložiť povinnosť znášať všetky trovy konania, vrátane trov právneho zastúpenia v celej výške, ak nie sú neprimerané.
Sankcie alebo iné rovnako účinné vhodné opatrenia: súdy majú mať možnosť uložiť strane, ktorá iniciovala súdne konanie, účinné, primerané a odradzujúce sankcie.

Ďalšie záruky:

- **Rýchlosť konania.** Súdy majú zabezpečiť, aby v konaniach vykazujúcich prvky zjavného zneužívania a zastrašovania protistrany mohli rozhodnúť o jednotlivých nárokoch alebo zastavení konania zrýchleným spôsobom. Podaním SLAPP žaloby žalobca spravidla sleduje docieľiť dlhotrvajúce konanie, ktoré bude žalovaného zaťažovať dlhý čas vyžadovaním jeho osobnej účasti na pojednávaníach alebo povinnosti vyjadrovať sa k jednotlivým podaniam.
- **Pomoc tretích subjektov na konaniach.** Štáty majú zabezpečiť možnosť účasti tretích subjektov, organizácií a združení v súdnom konaní na podporu žalovaného ako osoby zapojenej do verejnej účasti. Žaloby sú často písané sofistikovaným a odborným spôsobom a aktívna osoba sa nemusí vedieť dostatočne zorientovať v procese bez právnej pomoci. Účasť ďalších subjektov, ktoré majú záujem na ochrane práv osôb zapojených do verejnej účasti môže poskytnúť pomoc a podporu žalovaným osobám bez nutnosti platenia nákladnej právnej pomoci.
- **Dôkazné bremeno zaťažuje žalobcu.** Členské štáty majú v zmysle smernice zabezpečiť, aby v konaniach proti verejnej účasti mal žalobca zo zákona povinnosť uniesť dôkazné bremeno v tom zmysle, že musí preukázať tvrdené skutočnosti a opodstatnenosť svojich nárokov v žalobe.

Prístup osôb k informáciám a transparentnosť

Smernica zavádza povinnosť pre členské štáty zabezpečiť, aby ľudia mali prístup ku všetkým informáciám, ako sa brániť voči zneužívajúcim súdnym konaniam, a zároveň prístup k psychologickej, finančnej a právnej pomoci.

Členské štáty by mali šíriť tieto informácie prostredníctvom kampaní na zvýšenie informovanosti a spolupracovať za týmto účelom s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti. Informácie sa majú poskytovať na jednom vhodnom mieste, napríklad v podobe informačného centra, existujúceho kontaktného miesta alebo elektronickej brány.

Povinnosť členských štátov voči Európskej komisii

Smernica ukladá povinnosť členským štátom, aby každoročne predkladali Európskej komisii údaje o návrhoch a rozhodnutiach súdov v súhrnnej forme, predovšetkým informácie:

- o počte zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti, ktoré sa začali v príslušnom roku;
- o počte súdnych konaní rozdelených podľa žalovaného a žalobcu;
- o druhu nároku predloženého na základe smernice.

3. PRÁVNA ÚPRAVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Slovenský právny poriadok neobsahuje definíciu SLAPP žalôb a zastráňujúce praktiky proti osobám zapojených do verejnej účasti možno identifikovať podľa základných znakov, ktoré sú typické pre SLAPP žaloby. Najčastejšie sa stretávame so žalobami na ochranu osobnosti alebo dobrej povesti, v ktorých sa politickí predstavitelia, vplyvní jednotlivci alebo korporácie, sudcovia či iné verejne činné osoby domáhajú súdnou cestou odstránenia novinových článkov, blogov alebo komentárov a zároveň žiadajú finančnú náhradu za poškodenie dobrého mena, resp. dobrej povesti. V našom právom poriadku neexistuje ucelená úprava právnych nástrojov, ktoré by aktívne osoby mohli použiť výlučne na obranu proti šikanóznym žalobám. To však neznamená, že proti takýmto praktikám neexistuje žiaden spôsob právnej ochrany. Týmto sa často naplní primárny účel žaloby, ktorým je zamestnať aktívnu osobu právnymi a administratívnymi úkonmi a odradiť ju alebo odvrátiť jej pozornosť a aktivitu od verejnej účasti. V tejto kapitole popíšeme najčastejšie formy útokov na angažovaných ľudí a načrtneme najefektívnejšie možnosti obrany, ktoré poskytuje slovenský právny poriadok.

3.1. PREDŽALOBNÁ VÝZVA

Najčastejším prvým momentom, kedy sa osoba zapojená do verejnej účasti dozvie, že sa voči nej vedú právne kroky, je doručenie predžalobnej výzvy v písomnej alebo elektronickej podobe. V ojedinelých prípadoch môžu osoby vyvolávať tlak a zastráňovať aktívne osoby formou telefonického kontaktovania alebo osobnej konfrontácie. V praxi sa však najčastejšie používa písomná forma výzvy, v ktorej sa kladie dôraz na právnický odborný jazyk, odkazy na príslušné ustanovenia zákonov a súdne rozhodnutia za účelom zvýšenia vážnosti výzvy a dosiahnutia odstrašujúceho účinku (tzv. chilling efekt).

Obsahom predžalobnej výzvy je predovšetkým upozornenie osoby na údajné porušenie zákona, ktoré spravidla spočíva v neoprávnenom zásahu do osobnostných práv uvedením nepravdivých informácií alebo neprimeranej kritiky a obsahuje výzvu na upustenie od aktivít smerom k dotknutej osobe, na odstránenie článkov, príspevkov a prípadne sa požaduje aj ospravedlnenie. Vo väčšine prípadov obsahuje výzva upozornenie, že ak osoba v určenej lehote neupustí od svojich aktivít, bude voči nej podaná žaloba na súde, v ktorej sa bude žalobca domáhať uvedených nárokov a väčšinou aj

finančného zadosťučinenia, s čím vzniknú aktívnej osobe ďalšie náklady spojené so súdnym a exekučným konaním.

Často splní zastrašujúci účinok už predžalobná výzva a aktívna osoba radšej upustí od svojich aktivít, aby sa vyhla prípadnému súdnemu konaniu a ďalším problémom.

AKO SA BRÁNÍŤ?

Po doručení predžalobnej výzvy odporúčame odpovedať a stručne sa vyjadriť k jednotlivým tvrdeniam, ktoré odosielateľ výzvy považuje za neoprávnený zásah do svojich práv. Vzhľadom k tomu, že účelom SLAPP je vyťažiť kapacity osoby zapojenej do verejnej účasti, aby bola nútená venovať svoju pozornosť a energiu právnemu sporu, odpoveď môže byť koncipovaná stručne. Samozrejme, už v tejto fáze je vhodné, aby dotknutá osoba požiadala o právu pomoc advokáta, ktorý k výzve vie zaujať kvalifikované stanovisko, avšak musí počítať s finančnými nákladmi na právne služby.

Ak je odosielateľ výzvy verejne činná osoba (napr. politik, sudca, riaditeľ štátneho podniku alebo významný podnikateľ) a namieta poškodenie svojho dobrého mena uvedením nepravdivých informácií, odporúčame v odpovedi uviesť, že v zmysle súdnej praxe je verejne činná osoba povinná zniesť vyššiu mieru kritiky. Z mnohých rozhodnutí Ústavného súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva (ESĽP) vyplýva, že novinári môžu pri zverejňovaní informácií aj preháňať, zveličovať alebo používať expresívnejšie výrazy.¹ Zároveň sú hranice slobody prejavu oveľa širšie a je tolerovaná väčšia miera slobody pri tvrdeniach a informáciách o veciach týkajúcich sa verejného diania a záujmu.²

V tejto súvislosti je dôležité uviesť, že právna prax rozdeľuje pri posudzovaní hraníc slobody prejavu výroky na dve skupiny: **skutkové tvrdenia** (fakty, pri ktorých sa dá určiť, či sú pravdivé alebo nie) a **hodnotiace úsudky** (subjektívna kritika, pri ktorej sa nedá určiť, či je objektívne pravdivá, keďže ide skôr o názor – aj ten však musí vychádzať z reálneho základu). Tomu treba prispôbiť aj taktiku obrany – pri výrokoch, kde sa nedá objektívne posúdiť, či sú pravdivé alebo nepravdivé, sa treba brániť tým, že ide o subjektívnu kritiku. Aj kritika však musí byť primeraná a musí vychádzať z reálneho základu. Za kritiku možno napríklad považovať označenie politika v novinovom článku za nekompetentného alebo neschopného. Naproti tomu tvrdením faktom je napríklad tvrdenie, že určitá osoba vlastní nehnuteľnosť, pretože táto informácia je overiteľná (z verejne dostupného katastra nehnuteľností).

Po doručení predžalobnej výzvy týkajúcej sa verejných tvrdení, odporúčame skontrolovať predmetné výroky z vyššie uvedených hľadísk a posúdiť, či obsahujú nepravdivé faktické tvrdenia alebo neprimeranú kritiku.

Každé zverejnenie nepravdivého údaju automaticky neznamená neoprávnený zásah do osobnostných práv. Taký zásah je daný iba vtedy, ak:

- a) existuje medzi zásahom a porušením osobnostnej sféry príčinná súvislosť;
- b) tento zásah v konkrétnom prípade presiahol určitú prípustnú intenzitu, ktorú v demokratickej spoločnosti už nemožno tolerovať.

¹ Nález Ústavného súdu SR sp.zn. III. ÚS 385/2012 zo dňa 21.01.2014. Rozhodnutie ESĽP Dalban proti Rumunsku

² Rozhodnutie ESĽP Lingens proti Rakúsku, rozhodnutie ESĽP Oberschlick proti Rakúsku

Vyhrážanie trestným oznámením

V predžalobnej výzve sa často uvádza, že ak angažovaná osoba neodstráni výroky, ktorými mala neoprávnene zasiahnuť do dobrého mena alebo dobrej povesti alebo sa neospravedlní, bude proti nej podané trestné oznámenie.

Ľudia často nepoznajú rozdiel medzi trestným oznámením a žalobou. Trestné oznámenie možno podať na políciu alebo prokuratúru a orgány činné v trestnom konaní sú povinné prešetriť, či konanie má znaky trestného činu uvedeného v Trestnom zákone, ktorý postihuje iba najzávažnejšie druhy protiprávneho konania. Žalobcom v konaní pred súdom je v takomto prípade prokurátor, ktorý zastupuje štát, a za spáchanie trestného činu môže páchateľovi hroziť v krajnom prípade až trest odňatia slobody. Na druhej strane žaloba adresovaná civilnému súdu je prostriedok občianskeho (civilného) práva, ktorým sa žalobca priamo obracia na súd a požaduje, aby súd rozhodol o splnení povinnosti (napr. povinnosť zaplatiť peniaze, vypratať nehnuteľnosť, odovzdať hnutelné veci, atď.) alebo určení existencie práva alebo právnej skutočnosti (napr. určenie kto je vlastníkom nehnuteľnosti, neplatnosti listiny alebo zmluvy atď.). V civilnom konaní na základe žaloby nemôže žalobca žiadať, aby súd uložil žalovanému trest odňatia slobody za spáchanie trestného činu, môže však žiadať, aby žalovaný prestal porušovať právo (napr. aby odstránil svoj post na sociálnej sieti), aby sa ospravedlnil a prípadne aby zaplatil náhradu nemajetkovej ujmy.

Často splní odstrašujúci účinok už predžalobná výzva a aktívna osoba od verejnej účasti radšej upustí, aby sa vyhla prípadnému súdному konaniu a s tým súvisiacim problémom. Ak táto osoba nesplní podmienky uvedené v predžalobnej výzve, nemusí to ešte znamenať, že bude proti nej podaná žaloba a začaté súdne konanie, avšak musí s touto alternatívou počítať. V prípade SLAPP žalôb však aj predžalobná výzva je väčšinou súčasťou zastrešujúcej taktiky a žalobca nemá záujem na zmierlivom vyriešení sporu.

3.2. ŽALOBA NA OCHRANU OSOBNOSTI ALEBO DOBREJ POVESTI

Najčastejším príkladom SLAPP žalôb sú žaloby na ochranu osobnosti fyzickej osoby (súkromnej osoby, jednotlivca) alebo ochranu dobrej povesti právnickej osoby (organizácie, súkromnej spoločnosti, štátneho podniku alebo štátneho orgánu).

Čo žalobca tvrdí?

Žalobca je osoba alebo organizácia, ktorá najčastejšie tvrdí, že osoba zapojená do verejnej účasti uviedla o žalobcovi nepravdivé alebo hrubo znevažujúce informácie, čím poškodila jeho dobré meno alebo dobrú povesť, a tým táto poškodená osoba utrpela ujmu v rodinnom alebo obchodnom živote.

Čo žalobca žiada?

Žalobcovia v žalobách tohto druhu najčastejšie požadujú, aby súd uložil žalovanému povinnosť zdržať sa rozširovania nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií a odstránenia inkriminovaných článkov alebo tvrdení z verejnej dostupných databáz (najčastejšie sa tieto spory vedú pre vyjadrenia uverejnené na sociálnej sieti, webovej stránke, v internetových periodikách). Ďalším častým nárokom je žiadosť o uverejnenie písomného ospravedlnenia v rovnakej podobe a v rovnakom médiu, ako bolo uverejnené sporné tvrdenie. Žalobcovia nakoniec žalobou požadujú od osôb zapojených do verejnej účasti zaplatiť sumu v peniazoch ako náhradu údajnej nemajetkovej ujmy spôsobenej fyzickej osobe a primerané zadosťučinenie za ujmu spôsobenú právnickej osobe. Spoločným znakom SLAPP žalôb je, že požadovaná suma často výrazne prevyšuje bežnú výšku peňažnej náhrady, ktorá je v súdnych

sporoch o ochranu osobnosti priznávaná. V tomto prípade sa opäť jedná o zastrašujúcu praktiku, pretože výška žiadanej sumy má vyvolať odstrašujúci dojem.

AKO SA BRÁNIŤ?

V právnom štáte platí, že každý sa môže domáhať svojich nárokov na súde a súd je povinný sa každou žalobou zaoberať a spravodlivo rozhodnúť. To znamená, že nikto nemôže zabrániť tomu, aby niekto podal voči nemu žalobu na súd a žiadal súd o priznanie určitých nárokov ako napríklad uloženia povinnosti alebo priznania finančného odškodnenia. Ak však niekto podá žalobu na súd, ešte to automaticky neznamená, že súd rozhodne v jeho prospech a prizná mu žiadané nároky. Ako sme však uviedli, zmyslom SLAPP žalôb spravidla nie je uspieť v súdnom konaní, ale prostredníctvom súdnej moci zamestnať aktívnych jednotlivcov. V rámci obrannej argumentácie odporúčame sa zamerať na nasledovné body:

- ak žalobca namieta nepravdivé tvrdenia, hoci v skutočnosti nejde o tvrdenie faktov, je potrebné argumentovať tým, že išlo o subjektívnu kritiku, pri ktorej sa akceptuje vyššia miera slobody prejavu, zvlášť v prípade informovania o veciach verejného záujmu;
- ak je žalobca verejne činná alebo verejne známa osoba, je potrebné argumentovať, že v zmysle rozhodnutí ESLP a Ústavného súdu SR je verejne činná osoba (zvlášť politik) povinná zniesť väčšiu mieru kritiky;
- ak žalobca žaluje priamo novinára alebo autora článku je možné argumentovať, že za zverejnený článok nenesie zodpovednosť novinár, ale spravodajský portál alebo vydavateľ;
- k žiadosti o finančnú náhradu možno namietať jej neprimeranú výšku a neopodstatnenosť. Podrobnejšie k tejto oblasti uvádzame aj ďalej v texte.

Vyjadrenie k žalobe

Osoba zapojená do verejnej účasti sa o podaní žaloby dozvie až v momente, keď jej súd doručí žalobu s prílohami a vyzve ju, aby sa v lehote určenej súdom písomne vyjadrila k žalobe.

Súd nemá zákonom určenú lehotu, v ktorej je povinný doručiť žalobu na vyjadrenie protistrane a z toho dôvodu sa môže osoba dozvedieť o súdnom konaní v značnom časovom odstupe od podania žaloby. Rýchlosť procesných úkonov súdu závisí od vyťaženia súdu a konkrétneho sudcu, ktorému bola žaloba pridelená na základe náhodného výberu. Ak bola osobe zapojenej do verejnej účasti doručená predžalobná výzva a predpokladá podanie žaloby, môže sa telefonicky informovať v informačnej kancelárii súdu, príslušného podľa jej adresy trvalého pobytu alebo sídla podnikania, či nie je voči nej začaté súdne konanie. V prípade informácie o podanej žalobe, môže osoba požiadať o osobné nahliadnutie do spisu, z ktorého je oprávnená robiť výpisy a kópie, a nemusí tak čakať až na doručenie písomnej výzvy na vyjadrenie, v ktorom súd určí krátku lehotu na vyjadrenie.

Súd osobu vyzve, aby v prípade neuznania nároku uviedla rozhodujúce skutočnosti na svoju obranu, pripojila listiny, na ktoré sa odvoláva a označila dôkazy na preukázanie svojich tvrdení. Zákon neurčuje dĺžku lehoty na vyjadrenie žalovaného k žalobe, tú určujú súdy, a to zvyčajne na 10-15 dní. Je veľmi dôležité, aby žalovaný zaslal súdu svoje vyjadrenie k žalobe, lebo v opačnom prípade sa vystavuje riziku, že súd vydá tzv. rozsudok pre zmeškanie, ktorým vyhovie nároku žalobcu v plnom rozsahu z dôvodu pasivity žalovaného. Ak žalovaný nie je schopný v krátkej lehote zaujať stanovisko k žalobe, môže požiadať súd o predĺženie lehoty na vyjadrenie, pričom v žiadosti je dôležité uviesť dôvod, pre ktorý žiada o predĺženie lehoty. Za adekvátny dôvod, ktorý súdy zväčša akceptujú, je potreba oboznámiť sa so všetkými skutočnosťami pri rozsiahlych žalobách alebo potreba zabezpečenia právnej pomoci advokáta.

Právna pomoc

Zákon nevyžaduje, aby osoba zapojená do verejnej účasti bola po doručení výzvy na vyjadrenie k žalobe zastúpená advokátom a vyjadrenie môže napísať aj sama bez právneho zastúpenia. Účelom SLAPP žalôb je spôsobiť aktívnej osobe okrem časovej a psychickej záťaži aj finančné výdavky, ktoré sú zväčša spojené práve s úhradou právnych služieb za advokáta. Na druhej strane je vhodné sa k žalobe včas a dôkladne vyjadriť a ak si osoba nie je istá formuláciou odpovede, odporúčame požiadať o právnu pomoc.

Slovenský právny poriadok obsahuje v súčasnosti iba formálne ustanovenie, ktorým sa môže zastrašovaná osoba domáhať zamietnutia žaloby z dôvodu jej šikanózneho charakteru, a to sa vzťahuje aj na SLAPP žaloby.

Podľa čl. 5 Civilného sporového poriadku:

Zjavné zneužitie práva nepožíva právnu ochranu. Súd môže v rozsahu ustanovenom v tomto zákone odmietnuť a sankcionovať procesné úkony, ktoré celkom zjavne slúžia na zneužitie práva alebo na svojvoľné a bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva, alebo vedú k nedôvodným prietahom v konaní.

Podľa § 138 Civilného sporového poriadku:

Ak zo skutočností tvrdených v žalobe je po predbežnom právnom posúdení zrejmé, že žaloba je zjavne nedôvodná, súd vyzve žalobcu na späťvzatie žaloby. Na tento účel môže súd žalobcu vyslúchnuť.

Osoba, proti ktorej bola podaná SLAPP žaloba nemá možnosť domáhať sa v zmysle Civilného sporového poriadku bezodkladného zamietnutia žaloby a súd je povinný vykonať dokazovanie a posúdiť nárok žalobcu. Súd môže však selektovať aké návrhy na dôkazy pripustí, aby nedochádzalo k nedôvodnému predlžovaniu súdneho konania. Právne nástroje na bezodkladné zamietnutie SLAPP žaloby zavádza smernica, ktorú spomíname v úvode a Slovenská republika je povinná ju prevziať so svojho právneho poriadku.

Žalovaný má v súčasnosti možnosť vo vyjadrení uviesť všetky znaky, na základe ktorých je nepochybné, že žaloba bola podaná s účelom zastrašiť a odradiť žalovaného od verejnej účasti a môže si pomôcť odkazom na definičné znaky SLAPP žalôb zo smernice. Súd môže po predbežnom právnom posúdení a podozrení o zjavnej bezdôvodnosti žaloby vyzvať žalobcu podľa § 138 Civilného sporového poriadku, aby vzal žalobu späť. Keďže žalobca podaním SLAPP žaloby nesleduje úspech v konaní, ale jeho čo najdlhší priebeh, je nepravdepodobné, že by na základe výzvy súdu žalobu zobral späť.

Žalovaný môže požiadať ktoréhokoľvek advokáta o prevzatie právneho zastúpenia a spísanie vyjadrenia k žalobe. Advokáta možno požiadať o zastupovanie len pri jednom právnom úkone, napr. spísanie vyjadrenia k žalobe, alebo sa možno dohodnúť aj na prevzatí zastúpenia v celom súdnom konaní, vrátane prípadného odvolacieho konania. V prípade, že osoba zapojená do verejnej účasti nedisponuje finančnými prostriedkami na úhradu advokáta, môže požiadať v štátnom Centre právnej pomoci o určenie advokáta, ktorý poskytne bezplatnú právnu pomoc alebo pomoc za zníženú odmenu v závislosti od príjmovej a majetkovej situácie žiadateľa (podmienky týkajúce sa príjmu žiadateľa sú však stanovené pomerne prísne). Za účelom právnej pomoci je možné kontaktovať aj občianske organizácie alebo iniciatívy, ktoré sa venujú pomoci angažovanej verejnosti a vedia zabezpečiť právnu pomoc alebo pomoc v mediálnej a komunikačnej oblasti. Medzi tieto organizácie

a iniciatívy patria napríklad iniciatíva Zastavme nenávisť: <https://zastavmenenavist.online/>, organizácia VIA IURIS: <https://viaiuris.sk/>.

Konanie na súde

Súd po podaní žaloby nariadi termín pojednávania, na ktorý predvolá účastníkov konania, a teda aj žalovaného ako osobu zapojenú do verejnej účasti. Zo závažných dôvodov môže účastník konania požiadať o odročenie pojednávania na iný termín, avšak žiadosť musí odôvodniť napríklad zdravotnými dôvodmi, potrebou zabezpečenia právnej pomoci alebo inou vážnou prekážkou brániacou účasti na pojednávaní. Strany súdneho konania musia mať dostatok času na prípravu a predvolanie im súd nemôže doručiť menej ako päť dní pred dňom pojednávania. Odporúčame, aby sa žalovaný osobne dostavil na súd, pretože jeho neúčast' bez ospravedlnenia môže súd sankcionovať uložením poriadkovej pokuty alebo v krajnom prípade ho môže dať predviesť.

Proti šikanóznej žalobe sa aktívna osoba môže brániť na pojednávaní všetkými právnymi prostriedkami, ktoré jej priznáva Civilný sporový poriadok. Na úvod pojednávania prednesie žalobca žalobu a uvedie hlavné argumenty, na základe ktorých sa od žalovaného domáha nárokov. Žalovaný má právo sa k žalobe a podstatným skutočnostiam vyjadriť, uviesť hlavné skutočnosti na svoju obranu a navrhovať dôkazy, ktoré sú napríklad listiny alebo výsluchy svedkov.

Žalobca v konaní o SLAPP žalobe najčastejšie tvrdí, že žalovaný o ňom uviedol a rozširoval nepravdivé alebo hanobiace výroky, čím zasiahol do jeho dobrého mena alebo dobrej povesti spoločnosti. V týchto konaniach sa uplatňuje tzv. obrátené dôkazné bremeno, čo znamená, že žalobca nemusí dokazovať nepravdivosť výrokov, ale naopak žalovaný – autor výrokov musí vedieť dokázať ich pravdivosť. Ako sme uviedli, pravdivosť tvrdení je možné preukázať iba pri informáciách prezentovaných ako fakty a ak išlo o subjektívnu kritiku, odporúčame na to v rámci súdneho konania poukázať.

Žalobca pri SLAPP žalobe má zvyčajne záujem na predlžovaní súdneho konania a odďaľovaní akéhokoľvek konečného rozhodnutia súdu, aby bol súdny proces čo najviac zaťažujúci pre žalovanú stranu. Za týmto účelom zväčša žalobca navrhuje vykonanie množstva dôkazov a výsluchov svedkov, ktorých výpoveď väčšinou nemá relevanciu pre súdne rozhodnutie. Odporúčame žalovanej strane, aby namietala neopodstatnené návrhy na dôkazy.

Jedným zo spôsobov, ako môže žalobca umelo predlžovať súdne konanie, je podávanie nedôvodných námietok zaujatosti proti sudcovi, ktoré musí sudca predložiť na rozhodnutie nadriadenému súdu. Podľa Civilného sporového poriadku môže nadriadený súd uložiť strane poriadkovú pokutu do 500 eur, ak nevyhovie šikanóznej alebo bezdôvodnej námietke zaujatosti. Na túto skutočnosť môže upozorňovať aj žalovaný – teda osoba, proti ktorej smeruje SLAPP žaloba.

Námietky proti výške finančnej náhrady

Spoločný znakom SLAPP žalôb je žiadosť žalobcov o zaplatenie neprimerane vysokých peňažných náhrad nemajetkovej ujmy alebo finančného odškodnenia. V týchto prípadoch odporúčame argumentovať, že neprimerane vysoké náhrady nemajú oporu v súdnej praxi a aj v prípade neoprávneného zásahu do osobnostných práv alebo dobrej povesti žalobcu by peňažná náhrada nemala byť vyššia, ako náhrada, ktorú súdy priznávajú pri odškodneniach násilných trestných činov alebo ujmy na živote a zdraví.³

³ Uvedený záver vyplýva napríklad z rozhodnutia ESLP Italehti a Karhuvaara proti Fínsku zo dňa proti Fínsku zo dňa XY

V súvislosti so žiadosťou o náhradu majetkovej či nemajetkovej ujmy v peniazoch je potrebné sa v súdnom konaní zamerať na to, či žalobca preukázal, aká konkrétna ujma na právach mu vznikla alebo hrozila, či v dôsledku výrokov došlo k zhoršeniu kvality jeho rodinného života, narušeniu súkromia alebo pracovných vzťahov. Všetky tieto skutočnosti sú rozhodujúce pri prípadné priznanie alebo zamietnutie nároku na peňažnú náhradu.

Opravné prostriedky

Žaloba o ochranu osobnosti sa podáva na okresný súd príslušný podľa adresy trvalého pobytu žalovanej osoby alebo sídla jej podnikania, ak žaloba smeruje proti právnickej osobe (napríklad občianskemu združeniu, organizácii, redakcii alebo médiu).

Súčasná právna úprava neumožňuje, aby súd po identifikovaní znakov SLAPP žaloby mohol žalobu bezodkladne zamietnuť, a súdne konania tak môžu trvať veľmi dlho. V prípade, že nedôjde k dohode strán na pojednávaní alebo zastaveniu konania (napr. z dôvodu späťvzatia žaloby), rozhodne súd vydaním rozsudku, ktorým žalobu zamietne alebo jej vyhovie. Súd môže vyhovieť žalobe v plnom rozsahu alebo len čiastočne, napríklad rozhodnutím, že žaloba je dôvodná len čiastočne či priznaním finančnej náhrady v nižšej sume ako požadoval žalobca.

Rozhodnutie okresného súdu vydané v neprospech aktívnej osoby nie je konečné a žalovaný môže proti nemu podať odvolanie v lehote 15 dní od doručenia rozhodnutia. Prvý deň tejto lehoty začína plynúť nasledujúci deň po doručení rozhodnutia a keďže ide o kalendárne dni, plynie aj počas víkendov a sviatkov. Je dôležité, aby si oprávnená osoba ustrážila túto lehotu, lebo odvolanie podané po lehote odvolací súd odmietne a rozhodnutie súdu bude platné, záväzné a nemenné.

Ak krajský súd (ako súd odvolací) potvrdí rozhodnutie okresného súdu v neprospech osoby zapojenej do verejnej účasti, je rozhodnutie záväzné a aktívna osoba je povinná plniť uloženú povinnosť. V opačnom prípade sa vystavuje riziku, že povinnosť sa bude vymáhať v exekučnom konaní, čo sa môže prejavíť v postupnom ukladaní pokút až do splnenia povinnosti alebo vymáhania sumy (napr. zrážkami zo mzdy alebo účtu v banke) pri povinnosti zaplatiť sumu. Aktívna osoba po prehratom súdnom spore môže ešte využiť mimoriadne opravné prostriedky, ktorými sú dovolanie na Najvyšší súd SR a v prípade jeho neúspechu môže podať sťažnosť na Ústavný súd SR. Súdne spory súvisiace so slobodou prejavu majú spravidla ústavnoprávny rozmer a často sa stáva, že Ústavný súd SR bude mať na vec iný pohľad ako okresný a krajský súd.

3.3. NEODKLADNÉ OPATRENIE

Osobitným prípadom SLAPP žaloby je návrh na nariadenie tzv. neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku, ktoré súd môže nariadiť ešte pred začatím súdneho konania a uložiť aktívnej osobe povinnosť napríklad vykonať nejakú činnosť alebo sa jej zdržať. Pri SLAPP žalobách sa stretávame najčastejšie s neodkladnými opatreniami, ktoré nariaďujú osobe vymazať výroky zo sociálnej siete alebo webovej stránky o dotknutej osobe alebo zdržať sa používania určitých tvrdení.

Neodkladné opatrenie je rozhodnutie súdu, ktoré súd vydá v krátkej lehote – najneskôr do 30 dní od podania návrhu na súd bez nariadenia pojednávania a na základe iba listinných dôkazov. Zmyslom tohto inštitútu je poskytnúť žalobcovi expresnú právnu ochranu v situácii, keď sú poškodzované jeho práva a je potrebné bezodkladne odstrániť protiprávnosť zásahom súdu. Súd môže uložiť povinnosť žalobcovi, aby po nariadení neodkladného opatrenia podal žalobu, v ktorej sa bude domáhať trvalej

úpravy pomerov a neodkladné opatrenie vtedy trvá len dočasne do konečného rozhodnutia súdu. V niektorých prípadoch, väčšinou ak nie je potrebné vykonávať rozsiahle dokazovanie, môže súd nariadiť aj trvalé neodkladné opatrenie. Takéto rozhodnutia súdu sa najčastejšie vyskytujú v uložení povinnosti zdržať sa informovania o určite osobe alebo používania konkrétnych výrokov (napr. vulgárnych pomenovaní).

AKO SA BRÁNIŤ?

Osoba, ktorej neodkladné opatrenie ukladá povinnosť, sa dozvie o jeho nariadení až po jeho vydaní a doručení súdom. V tomto prípade súd nevyzýva žalovaného na vyjadrenie, ako je to v prípade štandardných žalôb. Ak je aktívna osoba zastrašovaná súdnym konaním môže sa telefonicky informovať v informačnej kancelárii príslušného súdu podľa jej trvalého pobytu alebo sídla podnikania, či nebol voči nej podaný návrh na nariadenie neodkladného opatrenia. Ak sa dozvie o podaní takéhoto návrhu, môže požiadať o nahliadnutie do spisu, oboznámiť sa s návrhom a podať písomné vyjadrenie k návrhu pred vydaním rozhodnutia súdu. Týmto spôsobom môže poskytnúť súdu argumentáciu na zamietnutie návrhu, lebo v opačnom prípade súd vychádza iba s návrhu žalobcu.

Neodkladné opatrenie zaväzuje osobu momentom doručenia rozhodnutia a osoba je povinná plniť uloženú povinnosť. Proti neodkladnému opatreniu sa môže brániť podaním odvolania v lehote 15 dní od jeho doručenia a o odvolaní rozhoduje krajský súd. Neodkladné opatrenia však platí až do prípadného zrušenia odvolacím súdom, ktorý nemá zákonom určenú lehotu na rozhodnutie o odvolaní.

3.4. TRESTNÉ OZNÁMENIE

Podávanie trestného oznámenia na políciu alebo prokuratúru je častým a rozšíreným spôsobom, ktorí ľudia používajú na odstránenie nezákonnosti alebo domnelej krivdy v snahe domôcť sa spravodlivosti. Účelom trestného práva je však potrestať páchatelov trestných činov a na docielenie nárokov ako ospravedlnenia za nepravdivé výroky alebo peňažnej náhrady slúžia prostriedky občianskeho práva (žaloba). Napriek tomu však trestné oznámenie môžeme zaradiť k praktike SLAPP žalôb, pretože z dôvodu potencionalnej hrozby trestu odňatia slobody (väzenia) môže efektívne odstrašiť osoby od poukazovania na prešľapy verejne činných osôb.

AKO SA BRÁNIŤ?

Ako sme uviedli v kapitole o predžalobnej výzve, vždy je dôležité sa ohradiť proti vyhrážkam trestným oznámením alebo väzením. Lživé obvinenie iného z trestného činu v úmysle privodiť jeho trestné stíhanie môže predstavovať trestný čin krivého obvinenia. Túto argumentáciu odporúčame použiť aktívnej osobe, ak sa stane terčom zastrašovania trestným konaním.

Zastrašovaná osoba sa spravidla dozvie o podaní trestného oznámenia voči svojej osobe na základe predvolania polície, aby sa dostavila osobne na výsluch. Novela z konca roka 2023 zaviedla do Trestného poriadku nový pojem podozrivej osoby a za takúto osobu sa považuje každý, kto je tak označený v trestnom oznámení. Pred novelou Trestného poriadku bola osoba zväčša predvolaná na prvotný výsluch na základe trestného oznámenia v postavení svedka, teraz už má postavenie podozrivej osoby. Podozrivý má rovnaké práva ako obvinený a na výsluch môže prísť v prítomnosti obhajcu – advokáta, ktorého si zvolí na zastupovanie alebo môže požiadať o ustanovenie obhajcu pre nedostatok finančných prostriedkov.

Odporúčame spolupracovať s políciou a dostaviť sa na výsluch, na ktorom sa osoba označená za podozrivú môže vyjadriť ku všetkým skutočnostiam a vysvetliť okolnosti zakladajúce podozrenie voči nej. Ak podávateľ trestného oznámenia podnikol ďalšie právne kroky voči osobe, odporúčame tieto skutočnosti uviesť na výsluchu, aby sa podarilo dotvoriť obraz o zastrášaní konaní. Na výsluch môže predvolaná osoba prísť v sprievode advokáta a z výsluchu vyhotoví vyšetrovateľ zápisnicu. Pred podpisom zápisnice je dôležité oboznámiť sa s jej obsahom, prípadne nezrovnalosti v zápisnici je potrebné namietajúť u vyšetrovateľa a podozrivý má právo žiadať o poskytnutie odpisu zápisnice o výsluchu.

Väčšinu trestných oznámení pre verbálne trestné činy polícia odmietne alebo odovzdá na prejednanie okresnému úradu ako priestupok. Ak prokurátor podá obžalobu na súd, podozrivá osoba bude mať postavenie obžalovanej osoby a prebehne súdne konanie, ktoré môže skočiť odsúdením a uložením trestu alebo oslobodením spod obžaloby.

3.5. MEDIÁLNE ZÁKONY – PRÁVO NA VYJADRENIE K NEPRAVDÁM

Ďalší nástroj zastrášovania zo strany podávateľov SLAPP žalôb sa vyskytuje v prostredí televízneho a internetového vysielať alebo printových médií a spravodajských webových portálov. S týmito praktikami sa najčastejšie stretnú novinári, vydavateľstvá a investigatívni reportéri, ktorí informujú o veciach verejného záujmu formou novinových článkov alebo príspevkov na spravodajských webových portáloch. Nasledovné právne nástroje nemožno uplatňovať proti článkom publikovaných na súkromných profiloch na sociálnych sieťach alebo platformách, ktoré nie sú spravodajské webové portály.

PRÁVO NA VYJADRENIE SMERUJÚCE PROTI AKTÍVNEJ OSOBE (médiám, novinárom)

Fyzická osoba alebo právnická osoba môže žiadať o uverejnenie svojho vyjadrenia v periodiku alebo na webovom portáli, ak v ňom boli uverejnené nepravdivé alebo neúplné skutkové tvrdenia, ktoré zasiahli do cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo do dobrej povesti právnickej osoby. Tento inštitút najčastejšie využívajú politici alebo veľké spoločnosti, ktorí nesúhlasia s kritickými článkami a chcú dostať priestor na uverejnenie svojho stanoviska. Ide o vyjadrenie právnej zásady „audiatur et altera pars“, teda nech je vypočutá druhá strana.⁴

AKO SA BRÁNIŤ?

Podávanie neopodstatnených žiadostí o uverejnenie vyjadrenia môže byť spôsob ako administratívne zaťažiť médium alebo portál s úmyslom odradiť ho od investigatívnej alebo novinárskej práce.

Ydavateľ periodickej publikácie, prevádzkovateľ spravodajského webového portálu a tlačová agentúra **nie sú povinní uverejniť vyjadrenie, ak:**

- **Môžu dokázať pravdivosť skutkového tvrdenia**, ktorého sa žiadosť týka. V tomto prípade odporúčame, aby odpísali žiadateľovi, že vedia preukázať pravdivosť tvrdenia a priložili dôkaz o pravdivosti.
- **Žiadosť smeruje proti kritike alebo subjektívnemu komentáru**. Ak sa žiadosť nevzťahuje k faktickým vyjadreniam, nie sú médiá alebo portály povinné zverejňovať vyjadrenia.

⁴ Právna úprava vyjadrenia dotknutej osoby v periodikách alebo na spravodajských webových portáloch sa nachádza v § 8 zákona č. 265/2015 Z. z. o publikáciách. Právo na vyjadrenie je za identických podmienok upravené aj v zákone č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a možno ho využiť pre televízne alebo rozhlasové vysielať.

- **Žiadosť nemá požadované náležitosti.** Žiadosť musí byť písomná; podpísaná Žiadateľom; musí obsahovať identifikáciu vydania alebo agentúrneho servisu, v ktorom bolo skutkové tvrdenie uverejnené; musí obsahovať popis skutkového tvrdenia s uvedením, v čom je skutkové tvrdenie nepravdivé alebo neúplné a v čom zasahuje do cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo dobrej povesti právnickej osoby; súčasťou Žiadosti musí byť znenie vyjadrenia, ktoré je rozsahom primerané napádanému skutkovému tvrdeniu a popiera, spresňuje alebo vysvetľuje napádané skutkové tvrdenie. V prípade absencie uvedených náležitostí možno Žiadosti o uverejnenie vyjadrenia nevyhovieť.
- **Žiadosť nebola doručená v zákonom určenej lehote 30 dní od uverejnenia predmetného skutkového tvrdenia.** Uplynutím uvedenej lehoty právo na vyjadrenie zaniká a médiá sa nemusia Žiadosťou doručenou po lehote zaoberať. Tým nie sú vylúčené ďalšie právne možnosti, napríklad podanie žaloby na súd.

Ak médium zverejní vyjadrenie, musí tak urobiť v lehote **do 8 dní** alebo v primeranej lehote, ktorá zodpovedá periodicite vydávania periodickej publikácie a nie je dlhšia ako 60 dní odo dňa doručenia Žiadosti.

Ak médium nezverejní vyjadrenie, môže Žiadateľ podať žalobu v lehote **do 90 dní** od uverejnenia skutkového tvrdenia a žiadať súd, aby uložil médiu povinnosť uverejniť vyjadrenie. Žalobca musí v súdnom konaní preukázať, že médium nemalo právo odmietnuť uverejniť jeho vyjadrenia k publikovaným tvrdeniam.

Každú Žiadosť o uverejnenie vyjadrenia je potrebné posúdiť z hľadiska splnenia zákonných náležitostí a z pohľadu pravdivosti skutkových tvrdení.

Priestor na vyjadrenie pred uverejnením článku

Novinári štandardne pred publikovaním článku majú dať priestor na vyjadrenie osobám, ktorých sa pripravovaný článok týka, aby sa vyjadrili k súvisiacim otázkam. Ak tieto osoby nevyužijú tento priestor na vyjadrenie a nezaujmu stanovisko k otázkam pred zverejnením článkom, v zmysle súdnej praxe nemusí médium dodatočne vyhovieť ich Žiadosti o vyjadrenie.

PRÁVO NA VYJADRENIE AKTÍVNEJ OSOBY

V mediálnom prostredí sa môže vyskytnúť aj opačná situácia, kedy spravodajské printové alebo webové portály zverejňujú nepravdivé skutkové informácie o aktívnej osobe z dôvodu verejnej účasti alebo poskytujú priestor politikom a vplyvným podnikateľom na mediálne zastrašovanie.

Jednotlivec alebo organizácia sa taktiež môžu domáhať práva na uverejnenie vyjadrenia ak bolo v periodickej publikácii alebo na spravodajskom webovom portáli uverejnené nepravdivé alebo neúplné skutkové tvrdenie, ktoré zasahuje do cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo do dobrej povesti právnickej osoby.

Žiadať o vyjadrenie nie je možné súvislosti s článkami iba z dôvodu kritiky, satiry alebo zľahčovania určitých skutočností a musí smerovať výlučne voči nepravdivým alebo neúplným tvrdeniam.

Náležitosti Žiadosti o vyjadrenie:

- Žiadosť musí byť písomná;
- podpísaná Žiadateľom;

- musí obsahovať identifikáciu vydania alebo agentúrneho servisu, v ktorom bolo skutkové tvrdenie uverejnené;
- musí obsahovať popis skutkového tvrdenia s uvedením, v čom je skutkové tvrdenie nepravdivé alebo neúplné a v čom zasahuje do cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby alebo dobrej povesti právnickej osoby;
- súčasťou Žiadosti musí byť znenie vyjadrenia, ktoré je rozsahom primerané napádanému skutkovému tvrdeniu a popiera, spresňuje alebo vysvetľuje napádané skutkové tvrdenie.

V prípade odmietnutie zverejnenia vyjadrenia bez zákonného dôvodu, môže podať aktívny jednotlivец alebo angažovaná organizácia žalobu na súd v lehote **do 90 dní** od uverejnenia skutkového tvrdenia a žiadať súd, aby rozhodol o povinnosti uverejniť vyjadrenie.

4. ZÁVER

Náš právny poriadok neobsahuje explicitné ustanovenia na obranu proti zastrašujúcim a zneužívajúcim žalobám v súdnych konaniach. Preto sa postupuje podľa všeobecných ustanovení v Občianskom zákonníku na ochranu osobnosti fyzickej osoby alebo ochranu dobrej povesti právnickej osoby. Ak sa osoba domnieva, že je obeťou SLAPP žaloby, odporúčame v argumentácii poukázať na túto skutočnosť a vysvetliť prečo žaloba spĺňa základné atribúty SLAPP žaloby. Súd v súčasnosti nemá právomoc bezodkladne zamietnuť žalobu z dôvodu jej zjavnej neopodstatnenosti, napriek tomu je dôležité tieto skutočnosti namietajúť a apelovať na rýchle rozhodnutie súdu. Smernica Európskeho parlamentu a Rady z roku 2024 posilňuje ochranu osôb pred SLAPP žalobami, avšak vzťahuje sa iba na konania, v ktorých nemajú strany konania bydlisko alebo sídlo v rovnakom členskom štáte. Slovensko môže prijať návrhy aj nad rámec Smernice, aby sa právne prostriedky dali aplikovať na čo najväčší okruh prípadov a súdnych sporov. Osobám, ktoré sú terčom zastrašovania, odporúčame pri obrane poukázať na definície zakotvené v Smernici, ktoré sú v prospech a na podporu ľudí angažovaných vo veciach verejného záujmu.